

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

I. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ ÇALIŞTAYI

BİLDİRİ KİTABI

- MAYIS -
2018

I. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ ÇALIŞTAYI BİLDİRİ KİTABI

I. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ ÇALIŞTAYI BİLDİRİ KİTABI

Düzce Üniversitesi Yayınları, No.6, Türk Dili Dizisi - 1

ISBN: 978-605-81933-7-6

©Düzce Üniversitesi, Aralık 2018

Sertifika No: 13869

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Sibel BAYRAM

Yayına Hazırlayanlar

Prof. Dr. İlhan GENÇ

Dr. Öğr. Üyesi Sibel BAYRAM

Görsel Tasarım

Doç. Dr. Açelya B. GÖNÜLLÜ

Baskı

Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ANKARA

www.pelinofset.com.tr

Bu çalışma, Düzce Üniversitesi BAP 2018.05.05.734 numaralı projeye desteklenmiştir.

Bu eserde yer alan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Düzce Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Merkez Kütüphanesi tarafından kataloglanmıştır.

İÇİNDEKİLER

- 3 ÇALIŞTAY KURULU ve KATILIMCILAR
- 7 TAKDİM
- 11 EDİTÖRDEN
- 13 İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ

- 17 Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN - *Tarih Boyunca Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi: Ege Üniversitesi Modeli*
- 36 Prof. Dr. V. Doğan GÜNAY - *Yabancı Dil Sınıflarında Kültürel Değerlerin Öğretimi*
- 48 Doç. Dr. Nezir TEMUR - *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Birikimler, Sorunlar ve Ufuklar*
- 66 Doç. Dr. Mustafa ALTUN - *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarının Karşılaştırılması*
- 71 Osman DEMİRGÜL - *Türkiye Maarif Vakfı Kuruluşu ve Faaliyetleri*

II. BÖLÜM

YURTDIŞINDA TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ

- 77 Prof. Dr. Alena ĆATOVIĆ - *Bosna Hersek'te Türkçenin Dünü ve Bugünü*
- 84 Prof. Dr. Mahmut ÇELİK - *Makedonya'da Düünden Bugüne Türkçe Eğitim ve Öğretimi*
- 99 Doç. Dr. Nuride ZABİT KIZI MUHTARZADE - *Azerbaycan'da Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi*
- 106 Doç. Dr. Galina MISKINIENE - *Litvanya'da Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğretimi*

III. BÖLÜM

TÜRK DİLİ KONULARI

- 117 Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN - *Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Yer Alan Doğu ve Batı Kökenli Kelimelerdeki İnce /A/, /U/ ve /O/ Ünlülerinin Varlığı Üzerine*
- 131 Dr. Öğr. Üyesi Dilek HERKMEN - *İkinci Çokluk Şahıs Emir Ekinin Farklı Bir Şekli*
- 139 Dr. Öğr. Üyesi Ümit Özgür DEMİRCİ - *Tarama ve Derleme Sözlükleri ile Tanımlanan 'hapaxlar'*

MAKEDONYA'DA DÜNDEN BUGÜNE TÜRKÇE EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK *

ÖZET

Makedonya coğrafyasından tarih içinde pek çok milletler gelip geçmiştir. Türklerin bu coğrafyayı vatanlaştırmaları ise VII. yüzyıllara kadar inmektedir. İskit, Hun, Avar, Kuman, Uz, Peçenek, Vardar, Bulgar ve Osmanlı adıyla Türkler bu coğrafyada yaşamışlardır. Türkler aracılığıyla Balkanlara medeniyet, bilim, barış, adalet, istikrar ve huzur gelmiştir. Bugünkü Makedonya, aslında I. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulmuştur ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ndeki altı cumhuriyetten biri olmuştur. Yugoslavya, 1990 senesinde dağıldı, ardından 8 Eylül 1991 tarihindeki referandum sonucuna dayanarak Makedonya Cumhuriyeti tam bağımsızlığını ilan etti. Batısında, Arnavutlar vardır. Kuzeyinde Sırp, doğuda Bulgarlar yaşamaktadırlar. Güney tarafı ise Helen dünyasına açılır. 2002 yılında yapılan son sayımlarda nüfusu 2.022.547, Türklerin nüfusu ise 2002 yılında 77.000'dir. Makedonya anayasasına göre her millet kendi anadilinde eğitim görme hakkına sahiptir. Dolayısıyla Türkler de Makedonya'da ilk ve orta öğrenimlerini Türkçe görmektedirler. Üç yıldan beri Gostivar'da Türk dilinde eğitim ve öğretim yapan Uluslararası Vizyon üniversitesi Türklerin yükseköğrenimini Türkçe devam ettirmeleri için bir umut oldu.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, eğitim, öğretim, Türkler.

1. MAKEDONYA'NIN TARİHÇESİ

Bugünkü Makedonya devletinin kapsadığı arazi sadece % 38'dir. Toplam 67.741 metre kare alanı olan Makedonya'nın doğusundaki ve güneyindeki geniş toprakları, halen Bulgaristan ve Yunanistan sınırları içerisindedir. Makedonya Cumhuriyeti'nin arazisi ise 25.713 metre karedir. Makedonya, Ege'ye sahili olmakla birlikte, Balkanların ortasında kalmaktadır. Kuzeyinde Şar, Üsküp Karadağ'ı, Osogovski ve Rila Dağları, Makedonya'yı Kosova ve Sırbistan'dan ayırır. Rodopların batı uçları ve Mesta Nehri bölgenin doğu sınırını çizer. Güneyde Bistrica Nehri ve Ege sahili vardır. Batıda ise Ohri Gölü ile aynı paraleldeki Korab, Yablanitsa, Gramos

*İştip-Gotse Delçev Üniversitesi, Türkoloji Bölümü, mahmut.celik@ugd.edu.mk

ve Pinol Dağları bölgeyi Arnavutluk ve Epir'den ayırır.” (Hatipoğlu,2002:187)

Bu küçük; ama stratejik önemi büyük olan bölgenin coğrafi konumu bu şekildedir. Burada, “**ülke**” ve “**bölge**” terimlerini birbirinden ayırmak gerektiğini de özellikle belirtmeliyiz. Çünkü Makedonya adı her iki bağlamda farklı çağrışımlarla ortaya çıkmakta ve bu yüzden yeni birtakım uluslararası anlaşmazlıklar doğurmaktadır. Görülen odur ki, “Makedonya beşerî olarak da bir kesişme noktasıdır. Batısında Arnavutlar vardır. Kuzeyinde ise Sırlar, doğuda Bulgarlar yaşar. Güney taraf da Helen dünyasına açılır. Böylece değişik güç, kültür ve anlayışların kesiştiği çok hassas bir noktada bulunan Makedonya, bunların arasında bir barış köprüsü olabileceken, çoğunlukla anlaşmazlık konusu olmuş, içte ve dışta Makedonya denince akla çoğunlukla ateş oyunu gelmiştir.”

Makedonya coğrafyasından tarih içinde pek çok milletler gelip geçmiştir. Türklerin bu coğrafyayı vatanlaştırmaları ise VII. yüzyıllara kadar dayanmaktadır. İskit, Hun, Avar, Kuman, Uz, Peçenek, Vardar, Bulgar ve Osmanlı adıyla Türkler bu coğrafyada yaşamışlardır. Bugün dahi burada pek çok yer adı; Balkan adlandırılması da dâhil bu tarihin izlerini taşımaktadır. Türkler aracılığıyla Balkanlara medeniyet, bilim, barış, adalet, istikrar ve huzur gelmiştir. (Hamzaoğlu, 2000; Gürel, 2016). Bin üç yüzlü yıllarda Anadolu'dan, Makedonya'ya çok sayıda Türk yerleşmiştir. İşte bizler bu Türklerin torunlarıyız.

Bugünkü Makedonya, aslında I. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulmuştur. Çatışan milletler (*Arnavutluk, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan*) arasında bir yastık görevi yapsın diye kurulmuştur. Makedonya, Yugoslavya Krallığı ve Yugoslavya Cumhuriyeti içinde bir parça olarak yaşadıktan sonra Yugoslavya'nın dağılmasının ardından 8 Eylül 1991 tarihindeki referandum sonucuna dayanarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu referanduma Türk toplumu yüzde yüz katılmış ve Makedonya'yı devlet ve vatan olarak kabul etmiştir.

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren, soykırım ve etnik arındırma ile Türklerin nüfusu bu bölgede her geçen gün azaltılmaya çalışılmıştır. 1953 yılında Makedonya'nın genel nüfusu 1.304.000 olarak belirlenmiştir. Bunun içinde Türkler, 203.000 nüfusa sahip idi. Türklerin sayısı 1971 sayımında 108.000, 1981 sayımında ise 86.000 olarak ilan edilmiştir. 1991, 1994 ve 2002 yıllarında Makedonya'da yeni nüfus sayımları yapılmıştır. Bu son sayımların en önemli özelliği hileli olmaları, uluslararası güçlerin ve Makedonya hükümetlerinin arzu ettikleri yönde yürütülüp sonuçlandırılmış olmalarıdır. 2002 yılında ise bu rakamın 77.000 civarında olduğunu açıklamışlardır. Yani, %3,8 ile Türklerdeki doğurganlık oranı diğer milletlerden az değildir. Bu yıllarda göç de yoktur. Makedonya'da duyarlı ve aklı selim bir aydın olarak duruş sergilemeye çalışan Avni Engüllü diyor ki: “Bizim kanaatimize göre, Türklerin sayısı 170.000–200.000 arasındadır” (Engüllü,1995:235).

2. MAKEDONYA'DA TÜRKÇE EĞİTİM VE ÖĞRETİM

Dil ve tarih alanında çalışmaları olan Prof. Dr. Yusuf Hamzaoğlu, tarihi süreç içerisinde Türklerin eğitime ve bilime ne kadar önem verdiklerini belirtmektedir. *“Makedonya’daki Türkçe eğitiminin V. yüzyılın başlarından beri var olduğunu”* söyler. Ancak 500 küsur yıl devam eden Osmanlı Dönemi dışında, her yönden asimile edilmeye çalışılan ya da göçe zorlanan Makedonya Türklerinin, Türkçe eğitim görmesinin zorlaştırıldığını hatırlatıyor. Özellikle vurgulanması gereken bir şey daha var, 2012 yılında yapılması gereken yeni nüfus sayımı başlamadan bitti. Sebebi şudur ki hem Makedon hem de Arnavut nüfusunda büyük bir düşüş görüldü, büyüme sadece Türk nüfusunda görülmüştür. Ancak bu hem Makedonların hem de Arnavutların aleyhine olacağı gerekçesiyle sayım durduruldu. Asıl amaç, Makedonya’yı aralarında bölüşmekti, nitekim 10 yıl sonra bu durum ortaya çıktı. Bu nüfus sayımında Türklerin sayısının artması, yerel ve genel seçim yasası, yerel yönetim yasasıyla, Türkler eğitim haklarına da sahip olabilirlerdi. Az önce de bahsettiğim gibi o yıllarda Türklere hileler yapıldı. Geçen ay, Makedonya meclisi iki dilliliği resmen kabul etti. Bugün Makedonya Cumhuriyeti’nin resmi dili Makedonca ve Arnavutçadır. Makedonya’da Türkçe resmi eğitim ve öğretiminin istatistik olarak verileri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

2.1. Kreşler

Makedonya Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kreşler dört başlık altında faaliyet gösterir:

- Özel Kreşler
- Kamu Kreşleri
- Erken Çocuk Gelişim Merkezleri
- Kişi, Şirket, Yüksek Öğretim Kurumları ve Özel Okullara Bağlı Kreşler

Özel kreşler, ülke genelinde 21 merkezde (belediye/köy) faaliyet yapmaktadırlar.

Kamu kreşleri, ülke genelinde 65 merkezde (belediye/köy) faaliyet yapmaktadır.

Erken Çocuk Gelişim Merkezleri, ülke genelinde 29 merkezde (belediye/köy) faaliyet yapmaktadır.

Kişi, şirket, yükseköğretim kurumları ve özel okullara bağlı kreşler, ülke genelinde 6 merkezde (belediye/köy) faaliyet yapmaktadır. Tamamen Türkçe eğitim yapan devlet kreşi yoktur.

2.2. İlköğretim

Osmanlı, Balkanlardan çekilince o döneme kadar Türkçe dersler veren bazı okullar, daha önceki politikalarına göre tekrar faaliyete geçtikleri görülür. 1918 sonrası kurulan Sırp-Hırvat Krallığı döneminde okullarda özellikle Sırp-Hırvat dilinin zorunlu olması buna bağlı bir asimilasyon politikasıdır. Buna rağmen Türklerin yoğun talepleri neticesinde kısmen de olsa Türkçe eğitime izin verildiği görülür. 1919'da Türkçe eğitime izin verilebileceğine dair kararın alınması, 1924'te Krato-va'da bir okulun açılması, 1924-25'te 'Aleksandır Medresesi' (Medrese Kral Aleksandır Veliki) adıyla ilahiyat karışımı bir okulun açılması, gibi gelişmeler yaşandı. (Hasan, 1998:32) Fakat bunların kısıtlayıcı hükümler içerdiğini veya kısa süreli olduğunu belirtmek gerekir. Daha ziyade din derslerinin Türkçe okutulmasına izin verildiği dönemde hala Osmanlı'da kullanılan alfabenin geçerli olduğunu da belirtmek gerekir. Zira yönetim, Türkiye'deki inkılâpların neticesinde kabul edilmiş olan Latin harfli alfabenin kullanılmasına izin vermiyordu.

II. Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde (1939–1944) Türklerin bir araya gelemedikleri, gazete çıkaramadıkları, okullara alınmadıkları ve hatta milli kimliklerinin bile tanınmadığı görülür. (Kaya, 1999:258.81) Ancak yaşanan olumsuzluklara rağmen (savaşın sonlarına doğru) yukarıda sözü edilen “Tefeyyüz” ve “Vuk Karaciç” okullarının yeniden faaliyete geçtiğini de belirtmek gerekir. Ayrıca 19. yüzyıl sonlarında yapılmış olan İptidai İrfan Okulu'na ait binada “Mehmet Sokoloviç” adıyla bir okulun daha faaliyete geçtiği görülmektedir. 1944'te kız çocukları için açılan “İrfan” sözü edilen okulun devamıdır. (Okul sayının azalması gerekçesiyle 1955/1956 yılında kapatılacaktır.) (Kaya, 2006:12,1382)

Bu arada II. Dünya Savaşı'nın belirsizliğinin yaşandığı dönemde ve sonrasında Türklerin milli varlıklarını, manevi değerlerini, örf-adet ve geleneklerini korumak ve yaşatmak adına Türk aydınlarının gayretleri ile 1944-1945 eğitim-öğretim yılında Türkçe okullarının açıldığı görülür. 1947'de Üsküp'te öğretmen okulunun açılması, 1947 yılında Fetah Süleyman Pasiç ve Ferid Bayram tarafından ilk alfabe kitabının yayımlanması gibi gelişmeler yaşandı. 1944'te 'Vuk Karaciç' okulunun binasında Türkçe eğitime başlayan Tefeyyüz, 1963'te kendi binasında varlığını sürdürmeye devam etti.1945'ten 1949/50 öğretim yılına kadar ilkokullardaki öğrenci sayısında artış görülürken, 1951'den itibaren aniden düşüş görülmektedir. Buna etki eden en önemli gelişme, 1950'lerde Türkiye'ye yönelik yaşanan göçlerdir.

Makedonya Cumhuriyeti anayasasına (madde 44) göre; Makedonya vatandaşlarının ana dilleriyle ilköğrenim ve lise öğrenimi görme hakları vardır. Anayasa ile teminat altına alınmış olmasına rağmen, Türklerin anadille eğitim hakkına bütün Makedonya'da ulaşmış oldukları söylenemez. Zira Doğu Makedonya'da özellikle Karbintsi ve Valandova Belediyesinde tüm sınıflarda her ne kadar Türk kökenli

öğrenci olsa da bütün dersleri Makedonca görmeleri gerekir. Batı Makedonya’da Arnavutların daha fazla sayıda yaşadıkları belediyelerde ise Türk öğrencilerinin, Arnavutça okumaları gerekir.

Makedonya’da 1991 yılından sonra Türkçe dersleri okutulan ilkokullardan bazıları: Kalkandelen, Vrapçište, Banitsa, Zdunye, Gostivar, Kırçova, Merkez Jupa, Kocacık, Debre, Platsnitsa, Üsküp, Radoviş, Topolnica, Resne, Ohri’dir. Fakat bütün bu okullarda Türkçe eğitim konusunda öğretmen ve kitap ihtiyacının olduğunu, bunların yanı sıra çağdaş eğitim projelerinin hayata geçirilmesi esnasında ilköğretim ve liselerde okutulması, yararlanılması gereken kitapların hazır olmamasının da eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak eğitim konusundaki sorunların Doğu Makedonya’da daha fazla olduğunu belirtmek gerekir. Genelde Türkçe Öğretimi, birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadardır. Bu yörenin 78 yerleşim yerinde yaşayan Türk öğrenciler, beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar Makedonca okumak zorunda kalmaktadırlar. (Yaşar,1996:68.90)

Örneğin; 2001–2002 eğitim-öğretim yılında Radoviş’e bağlı Ali Koç ve Kocaali köylerinde 106, Pirlpe’ye bağlı Kanatlar köyünde 128 öğrenci, 2003-2004 eğitim-öğretim yılında Radoviş’e bağlı Kılavuz köyünde 35, Valandova’ya bağlı Çalıkılda 100 ve Ustrumca’da 199 öğrenci Türkçe öğretim görebilmekteydi. Ancak 4. sınıfa kadar eğitimin verildiği bu okulların bazılarının karma sınıflar olduğunu da belirtmek gerekir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılı itibariyle Radoviş “Krste Petkov Misirkov” ve “Nikola Karev” ilkokulundaki Türk öğrencilerin sayısı 400’dür.

İstatistik Kurumunun verilerine göre; Makedonya’daki ilköğretim düzeyinde eğitim gören 10.120 Türk öğrenciden ancak 6.220’si Türkçe eğitim alabilmektedir. Bu durumda 3.900 kişi Türkçe eğitim alamamaktadır. Türkçe eğitim alamayanlar için 100-120 sınıfa ve 130-160 arası öğretmene ihtiyaç vardır. Tabi ayrıca araç-gereç, kitap vs. gerekmektedir. Devletin okul ve sınıf açmaması, siyasi gelişmeler, ailelerin (bilinçli ya da bilinçsiz) çocuklarını Arnavutça veya Makedonca eğitim veren okullara göndermesi sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.3. Lise Eğitim ve Öğretimi

Anayasa gereği Türkçe eğitim vermesi gereken lise düzeyindeki okulların veya meslek okullarının da sınıf sayısı yetersizdir. Bununla birlikte Yugoslavya döneminde bir tane lise sınıfı Üsküp ve Gostivar’da varken, yıllar sonra Makedonya’nın diğer bölgelerinde de yeni liseler açıldı. Üsküp’te iki sınıf düz lise, Gostivar’da üç sınıf düz lise, bir iktisat, bir elektroteknik, bir kozmetik, iki sağlık meslek lisesi bulunmaktadır. Radoviş’te iki, Kırçova ve merkez Jupa’da birer tane Türkçe sınıf bulunmaktadır. Aynı zamanda, Kalkandelen’de de Türkçe olan bir mesleki sağlık lisesi bulunmaktadır. Ayrıca Üsküp, Gostivar, Tetova, Ustrumca ve Struga’da İngilizce ağırlıklı eğitim veren özel Yahya Kemal Koleji faaliyet göstermektedir. (Ma-

lum durumlardan ötürü bu okullarda Türklerin sayısı yok denilecek kadar azdır, şu anda sadece Arnavut ve Makedonlar eğitim görmektedirler ve en kısa zamanda da kapanacağıının haberleri gelmektedir. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti'ne ait Maarif Vakfı Okulları açılmaya hazırlanmaktadır, dolayısıyla özel kolejlerde okuyan öğrenciler mağdur duruma düşmemek amacıyla alternatif olarak bu okullarda eğitim ve öğretimlerine devam etme fırsatları bulacaklardır.)

2015-2016 eğitim-öğretim yılında Türkçe eğitim veren ilkokulların ve bu okullarda eğitim gören öğrencilerin sayısı şöyledir. Makedonya genelinde, 66 ilkokulda Türkçe eğitim verilmektedir. Bu okullarda birinci yıldan dokuzuncu yıla kadar toplam 6.024 öğrenci eğitim görmektedir. İlkokullarda çalışan öğretmen sayısı ise 486'dır. Günümüz Makedonya Cumhuriyeti'nde 7 düz ve 6 mesleki devlet lisesinde Türkçe eğitim verilmektedir. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Türkçe eğitim veren düz liselerin isimleri ve öğrenci sayısı şöyledir:

1. Gostivar - Belediye Lisesi, öğrenci sayısı 251
2. Üsküp - Yosip Broz Tito Lisesi, öğrenci sayısı 222
3. Kırçova - Mirko Maleski Lisesi, öğrenci sayısı 190
4. Radoviş - Kosta Susinov Lisesi, öğrenci sayısı 160
5. Merkez Jupa - Ata Lisesi, öğrenci sayısı 95
6. Resne - Tsar Samoil Lisesi, öğrenci sayısı 72
7. Struga - İbrahim Temo Lisesi, öğrenci sayısı 60

2015-2016 öğretim-öğretim yılında düz liselerde Türkçe eğitim gören toplam öğrenci sayısı 1.050'dir.

2015-2016 öğretim-öğretim yılında Türkçe eğitim veren mesleki liselerin isimleri ve öğrenci sayısı ise şöyledir:

1. Gostivar Sağlık Lisesi, öğrenci sayısı 204
2. Kalkandelen Sağlık Lisesi, öğrenci sayısı 128
3. Gostivar Ekonomi Lisesi, öğrenci sayısı 80
4. Üsküp Tsvetan Dimov, öğrenci sayısı 77
5. Gostivar Endüstri Lisesi, öğrenci sayısı 62
6. Üsküp Dimitar Vlahov, öğrenci sayısı 15

2015-2016 öğretim-öğretim yılında mesleki liselerde toplam 566 öğrenci, Türkçe eğitim görmektedir. Makedonya Cumhuriyeti'nde düz ve mesleki liselerde

Türkçe eğitim gören toplam öğrenci sayısı 1616'dır. Bu liselerde toplam olarak 120 öğretmen çalışmaktadır.

Makedonya Cumhuriyeti'nde İlköğretim Okulları 2017-2018 (Ülke Geneli Toplam Okul Sayısı)

Okul sayısı	993
Öğrenci sayısı	192.715
Sınıf sayısı	11.427
Öğretmen sayısı	17.887

Makedonya Cumhuriyeti'nde Türk Dilinde Eğitim Yapan İlköğretim Okulları (aynı isim altında geçen şubeler de dâhil)

	Okul Sayısı	Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı
Makedonya Geneli	66	6.720	471

Ülke Geneli Türkçe Eğitim Yapan İlkokulda Kadro Eksikliği

Branş	Öğretmen Sayısı
Matematik	5 öğretmen
Fizik	9 öğretmen
Tarih	5 öğretmen
Coğrafya	1 öğretmen
Biyoloji	7 öğretmen
Kimya	7 öğretmen
Teknik Eğitim	3 öğretmen
Müzik Eğitimi	7 öğretmen
Vatandaşlık Eğitimi	1 öğretmen
Beden ve Sağlık Eğitimi	5 öğretmen

Bilişim	4 öğretmen
Fransızca	1 öğretmen
Makedonca	3 öğretmen
İngilizce	5 öğretmen
Toplam	63 öğretmen

2.3.1. Lise Okulları

Makedonya Cumhuriyeti genelinde liseler, üç kategoride mevcuttur:

1. Düz liseler
2. Mesleki liseler
3. Sanat liseleri

2.3.2. Makedonya Cumhuriyeti'nde Liseler (Ülke Geneli Toplam Lise Sayısı)

Lise Sayısı	132
Öğrenci Sayısı	76.394
Sınıf Sayısı	3.533
Öğretmen Sayısı	7.420

2.3.3. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılında Devlet Liselerinde Türkçe Eğitim Yapılan Liselerin Durumu

	Lise Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Makedonya Geneli	13	1.431	118

2.3.4. Lise (Düz ve Mesleki) Kadro Eksikliği

Branş	Öğretmen Sayısı
Fizik	5
Matematik	3
Biyoloji	3
Kimya	2

Tarih	2
İngilizce	4
Psikoloji	1
Sosyoloji	1
İktisat	3
Bilgisayar	1
Beden eğitimi	1
TOPLAM	25 öğretmen

2.3.5. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılında Makedonya Cumhuriyeti Devlet Liselerinde Türkçe Eğitim Yapılan Bölgelerdeki Liselerin İsimleri ve Öğrenci Sayısı

Düz Liseler	Toplam
Radoviş - Kosta Susinov	62
Struga - İbrahim Temo	44
Merkez Jupa - Ata Lisesi	80
Gostivar - Belediye Lisesi	242
Kırçova - Mirko Mileski	101
Üsküp - Yosip Broz Tito	208
Resne -Tsar Samoil Lisesi	56
TOPLAM	832

Mesleki Liseler	Toplam
Radoviş - Kosta Susinov	72
Kırçova - Mirko Mileski	41
Gostivar - Ekonomi Lisesi	60
Gostivar - Sağlık Lisesi	201
Gostivar - Endüstri Lisesi	65
Üsküp - Tsvetan Dimov	77
Kalkandelen - Sağlık Lisesi	79
TOPLAM	595

Düz liselerde öğrenci sayısı:	836
--------------------------------------	------------

Mesleki liselerde öğrenci sayısı:	595
TOPLAM LİSELERDE ÖĞRENCİ SAYISI:	1431

3. YÜKSEKÖĞRENİM

3.1. Lisans

Türkler için Makedonya'daki üniversitelere kayıt yaptırılma oranı %7 veya 1,3'tür. Makedonya Türklerine 1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli üniversitelerinde burslu ya da özel olarak eğitim alma imkânının sunulmasıyla yükseköğrenim sorununun geçici olarak çözümlendiği söylenebilir. Ancak bu durumun kısa süreli bir çözüm olduğu görülmektedir.

Makedonya'da yükseköğrenimdeki eğitim dili Makedoncadır. 1963-1964 eğitim-öğretim yılında Üsküp Pedagoji Akademisi açıldı. Bu fakültede matematik-fizik, kimya-biyoloji ve tarih-coğrafya dersleri için öğretmen yetiştirilen Pedagoji Fakültesinde, söz konusu dersler Türkçe verilmekteydi. Ancak Türkçe eğitime ihtiyaç olduğu halde, siyasi gelişmelerin etkisiyle bu bölümlere 1987'de son verildi. Bugün Üsküp'te Az. Kiril ve Metodiy Üniversitesi bünyesindeki Pedagoji Fakültesinde Türkçe eğitim sadece okul öncesi ve Türkçe öğretmenlik bölümlerinde kaldı. Bu bölümlerde Türkolog olarak görev yapan Prof. Dr. Yusuf Hamzaoglu emekli olduktan sonra, Prof. Dr. Hülya Daut devam etti; ancak daha sonra Hülya Daut geçici olarak Türkiye'ye gitti. Üniversitede Türkçe derslerini 2012 yılından beri İştıp "Gotse Delçev" üniversitesi, Türkoloji Bölümünden Prof. Dr. Mahmut Çelik vermektedir. Verdiği dersler, Türkçe Gramer, Türk Çocuk Edebiyatı ve Türkçenin Öğretimi'dir. Üniversitede Prof. Dr. Ayda İslâm, Türk müziği konusunda kadrolu uzman bir akademisyendir. Fakültenin Türk olan diğer kadrolu akademisyeni ise kimyacı Prof. Dr. Adnan Kaildir. Beden ve sağlık eğitimi derslerini Metin Dalip vermektedir.

1976–1977 eğitim-öğretim yılında Üsküp Filoloji Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü açıldı. 1976 yılında Prof. Dr. Olivera Yaşar'ın önderliğinde kurulmuştur. Bölümün ilk akademisyenleri Prof. Dr. Olivera Yaşar, Prof. Dr. Vanko Başkov, Prof. Dr. Hamdi Hasan ve Prof. Dr. Arif Ago'dur. Sonradan bu kadroya Prof. Dr. Mücahit Asimov da katılmıştır. Şu anda bu kadrodan hiçbiri bölümde bulunmamaktadır. Bazı dersler, Makedonca olmakla birlikte, Türkçe gramer dersleri ve Türk edebiyatları Türk dilinde yapılmaktadır. Hâlihazırda bölüm başkanı Prof. Dr. Oktay Ahmed'dir. Prof. Dr. Fadıl Hoca, Prof. Dr. Nazım İbrahim, Prof. Dr. Sevin Alil ve Dr. Fatma Hocin bölümün kadrolu akademisyenleridir. Bölüme 1976 yılından itibaren kesintisiz olarak Türkiye'den akademik eleman desteği devam etmektedir.

Makedonya'nın ikinci en büyük üniversitesi 2007-2008 eğitim-öğretim yılında

kurulan **“Gotse Delçev” Üniversitesi**’dir. 15.000 öğrenci eğitim görmektedir. Türkiye’den gelen öğrenci sayısı 300 civarındadır. Ağırlıklı olarak tıp ve inşaat fakültelerine kayıtlarını yaptırmaktadırlar. Bu üniversite, ilk kurulduğunda bünyesinde bulunan 7 fakülteden biri filoloji fakültesidir. Bu dönemde filoloji fakültesinin bölümleri arasında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yok iken 2009–2010 eğitim-öğretim yılında fakültenin dekanı Prof. Dr. Violeta Dimova’nın girişimiyle **“öğretmenlik” ve “çevirmenlik”** adı altında iki ana program olarak Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü kurulmuştur.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün öğretmenlik ve çevirmenlik grubu için eğitim-öğretim lisans müfredatını Dr. Sevin Alil, Dr. Mahmut Çelik ve Dr. Mariya Leontiç hazırlamışlardır. Bu müfredatı hazırlarken, daha önce birkaç dönem Üsküp Kril Metody Üniversitesinde de görev yapan Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Özbay’ın Türkiye’den gönderdiği biri devlet üniversitesi, diğeri de bir özel üniversiteye ait Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü müfredatları da yol gösterici olmuştur. Bu yeni bölümün müfredatı hazırlanırken elbette ki Makedonya’nın şartları ve ihtiyaçları da göz ardı edilmemiştir. Yapılan bu müfredat, filoloji fakültesinde, İştîp Üniversitesinin ve filoloji fakültesinin müfredatıyla ve imkânlarıyla uyum sağladığı halde zaman içinde fakültenin sistemine göre değişikliklere uğramıştır.

2011–2012 eğitim-öğretim yılında iki sömestör **güz ve yaz** (kasımdan-temmuza kadar) Yunus Emre Kültür Enstitüsünün Türkoloji Projesi Kapsamında Türkiye’den misafir öğretim üyesi olarak Yrd. Doç. Dr. Cemal Aksu, Gotse Delçev Üniversitesi, Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne görevlendirilmiştir. Gerek Yrd. Doç. Dr. Cemal Aksu’nun gerekse Kril Metody Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türkiye tarafından misafir öğretim elemanı olarak görevlendirilen Halil Açıkgoz’un, bölümümüzün müfredatının hazırlanmasında katkılarının olduğunu da belirtmeliyiz.

2012–2013 eğitim-öğretim yılı için bütün üniversite müfredatları yenileme çabası içine girince bölümümüzün müfredatı da yenilenmiştir. Bölümün kadrolu akademisyenleri Dr. Mariya Leontiç ve Dr. Mahmut Çelik, yeni müfredatı hazırladılar. Bu yeni müfredata göre ilk iki yılda öğrenciler, tüm dersleri beraber almakta, üçüncü sınıfta ise **“öğretmenlik”** veya **“çevirmenlik”** bölümlerini seçebilmektedirler.

Dille ilgili dersler arasında, klasik filolojiye özgü olanların yanı sıra, modern dilbilim yöntemleriyle oluşturulanlar da yer almaktadır. Türk Dili Tarihi, Türk Medeniyeti Tarihi, Türk Diyalektolojisi, Leksikoloji, Türkçe Grameri (Fonetik, Morfoloji, Sentaks), Çağdaş Türk Dili derslerini, üniversitemizin diğer fakülte ve bölümlerinde okuyan öğrencileri de üç yıldan beri seçmeli ders olarak almaktadırlar. Bununla birlikte, üniversitenin diğer bölümlerindeki öğrencilere Osmanlı Türkçesi ve grameri, Osmanlı paleografisi gibi alanlarda eğitim verdiğimizizi vurgulamalıyız.

3.2. Yüksek Lisans

İştip Türkoloji Bölümü, benim de bulunduğum bölüm, yüksek lisans eğitiminde araştırma çalışmalarına büyük önem vermektedir. Gotse Delçev Üniversitesi, Filoloji Fakültesi'nde ilk kez 2012-2013 yılından itibaren yüksek lisans programları hazırlanmaya başlandı. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüyle ilgili olarak da Dr. Mariya Leontiç ve Dr. Mahmut Çelik, yüksek lisans müfredatını, ders içeriklerini ve tavsiye edilen kitap listesini Cemal Aksu ve Halil Açıkgöz ile birlikte hazırlamışlardır.

2012-2013 öğretim yılında bölümümüzde yüksek lisans derslerinin açılmasıyla kadro yetiştirme programına bağlı olarak, bölümde toplam altı öğretim üyesiyle çalışmalarını yürütmüştür: Prof. Dr. Dragi Gorgiev, Osmanlıca Grameri ve Paleografyası, Prof. Dr. Oktay Ahmed, Eski Türk Dili ve Türk Diyalektoloji Dersleri, Doç. Dr. Mahmut Çelik Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Edebiyatında Düz Yazı ve Şiir, Türk Mitolojisi ve Folkloru, Doç. Dr. Mariya Leontik Dilbilgisi Dersleri, Doc. Dr. Ramadan Doğan Türk Edebiyatı Teori ve Yöntemleri, Türk Edebiyatı Akımları derslerine girmişlerdir.

2013-2014 eğitim-öğretim yılında yüksek lisansa kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 10'a ulaştı. Bu eğitim-öğretim yılında yüksek lisans derslerine, Doç. Dr. Mahmut Çelik Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Edebiyatında Düz Yazı ve Şiir, Türk Mitolojisi ve Folkloru, Doç. Dr. Mariya Leontik Dilbilgisi Dersleri, Dr. Oktay Ahmed, Eski Türk Dili ve Türk Diyalektoloji Dersleri, Doç. Dr. Fadıl Hoca, Türk Edebiyatında Edebi Türler, Türk Edebiyatı Akımları, Türk Tasavvuf Edebiyatı Metinleri derslerine girmektedirler.

2015-2016 eğitim-öğretim yılında Prof. Dr. Fadıl Hoca derslere gelemeyince, onun yerine, Türk Edebiyatında Edebi Türler, Türk Edebiyatı Akımları, Türk Tasavvuf Edebiyatı Metinleri derslerine Yrd. Doç. Dr. Zeki Gürel girmektedir. Bu akademisyenlerin görevleri geçen yıl sona ererken yine Türkiye'den Yrd. Doç. Dr. Şerife Seher Erol yeni akademisyen olarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında göreve başladı. Bu yıl da büyük uğraşlarla Üsküp merkezli olarak Yunus Emre Enstitüsüne bağlı, İştip Gotse Delçev Üniversitesi, Filoloji Fakültesi bünyesinde Bir Türk köşesi kuruldu. Ayda iki kez hem yerli akademisyenlerle hem de Türkiye'den gelen akademisyenlerle Türk edebiyatını ve Türk Kültürünü tanıtıyoruz.

Makedonya'da Kalkandelen'de 2012 yılında Arnavut Devlet Üniversitesi kuruldu. Bu üniversitedeki Felsefe Fakültesi, Doğu Dilleri Bölümü içinde 2014 yılında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü de açılmıştır. Bölümde kadrolu akademisyen olarak Doç. Dr. Adnan İsmail ve Doç. Dr. Süleyman Baki bulunmaktadır. Bölüme Türkiye'den Yunus Emre Enstitüsü tarafından Türkoloji Projesi kapsamında öğretim üyesi desteği sağlanmaktadır.

MANU Makedonya Bilimler Akademisinde Prof. Dr. Numan Aruç, Makedonya Ta-

rih Enstitüsünde Prof. Dr. Dragi Gorgiev ve Prof. Dr. Şerif Ahmed, Osmanlı ve Yeni Türk Tahririyle ilgili dersler yapmaktadırlar. Marko Tsepenkov Folklor Enstitüsü bünyesinde de Türkoloji çalışmalarının yapıldığını belirtmeliyiz, burada görevli Doç. Dr. Aktan Ago bulunmaktadır.

Makedonya Meclisi Ağustos 2000’de özel üniversite kurma kanununu çıkardı. Böylece Makedonya Türklerinin Türkçe bir üniversite kurma hayali 2014 yılında gerçekleşti. Tam bir asır sonra Balkanlarda Türkçe eğitim veren bir üniversite kuruldu. Aslında Makedonya’da Türkiye tarafından 10 yıl önce bir üniversite kurulmuştu ne yazık ki o üniversite Türkçe değil İngilizcede eğitim yapmaktadır.

Türk dilinde kurulan Uluslararası Vizyon Üniversitesi birkaç akademisyenin ve Makedonyalı birkaç iş adamının bir araya gelmesiyle 2014 yılında Türklerin en yoğun yaşadığı Gostivar şehrinde kuruldu. Türkçe eğitim ve öğretim yapan Balkanlarda yegâne bir üniversitedir. Bu üniversite hukuk fakültesi, iktisat fakültesi, mimarlık fakültesi, sosyal bilimler fakültesi, bilişim fakültelerinden oluşmaktadır. Şimdiye kadar kayıt yaptıran öğrenci sayısı bin civarındadır. Kayıt yapan öğrenciler arasında çoğu Türkiye’den gelen öğrencilerdir. Zira geçen yıl YÖK tarafından tanınırlığını aldılar ve Türkiye’den gelen öğrenciler büyük ilgi gösterdi. Türk öğrencilerin dışında Balkan ülkelerinden ve Makedonya’dan Türk, Arnavut, Boşnak ve Makedon öğrenciler de vardır. Bu sayede yükseköğrenim gören öğrencilerin sayısı artmış bulunmaktadır.

SONUÇ

Sonuç olarak; Makedonya bölgesi birçok rejim görmesine rağmen Makedonya’da Türk varlığı hiçbir zaman yok olmadı, Türk eğitiminde bazen kısıtlamalar oldu ama Türk varlığı bu topraklarda asla hâkimiyetini yitirmedi. İnanıyoruz ki bundan sonra da yitirmeyecektir.

KAYNAKÇA

Abbas, Zerrin Bedri (1999), “Makedonya’da Türklerin Eğitimi”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni (20-24 Nisan 1998), TDK, Ankara.

ADEKSAM (2018), Türk Eğitim ve Kültür Merkezi Arşivinden, Makedonya Türk Eğitimi Hakkında İstatistik Bilgiler, 2017/2018. Gostivar.

Ago, Arif (1996), “Makedonya’da Türk Halkının Anadil Üzerine Öğretim-Eğitim ve Sorunları”, *Sesler*, sayı:302, Üsküp

Çayırılı, Necati (2002), ‘Makedonya Türkleri’, *Türkler*, C.20, Ankara.

Çelik, Mahmut (2013), The history of the department of Turkish language and

literature in Macedonia - Stip. *Hikmet, Journal of scientific reasearch*, 11 (22). Gostivar.

Çelik, Mahmut ve Denkova, Jovanka (2014), Makedonya'da Türkçe Eğitim. IX Uluslararası Balkan Konferansı, Edirne,16-18 Ekim.

Çelik, Mahmut ve Gürel, Zeki (2016), İştîp Gotse Delçev Üniversitesi, Türkoloji Bölümü Monografisi, Üniversite Yayınları, İştîp.

Çelik, Mahmut ve Gürel, Zeki (2017), Makedonya'da Türkoloji Bölümünün Kırkinci Yıl Dönümü. I. International World of Turks Symposium of Sociences. Antalya.

Engüllü, Suat (1996), "Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Makedonya'da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler", Makedonya'da Rumeli Türklerinin Tarih ve Kültürleri Panelleri ve Konf. (Mayıs-Aralık 1995 ve Mayıs 1996), İzmir MAK-GÖÇ, İzmir, 50.

Gürel, N. Rana (2004), "Makedonya Türk Edebiyatında Kadın Yazar ve Şairler", *Hikmet*, Sayı 3.

Hamzaoglu, Yusuf (2000), "Makedonya'da Türk Sorunu", *Balkan Türklüğü*, Ankara.

Hamzaoglu, Yusuf (2006), "Doğu Makedonya'da Türkçe Eğitim Sorunu", *Köprü*, Sayı:10, Üsküp.

Hasan, Hamdi, Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan.

Hayber, Abdülkadir (1999), "Makedonya'da Türkçe Öğretimi", Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni (20-24 Nisan 1998), TDK, Ankara.

İbrahim, Nazim (2017), BAL-TAM, *Türklük Bilgisi*, Prizren, Mart.

Kaya, Fahri (2006), "Tefeyyüz 1944'te Değil 1844'te Kuruldu", *Köprü*, Sayı:10, Üsküp.

Makedonya'da Uluslararası Türk Üniversitesi'nin Kurucu Raporu, ADEKSAM, Gostivar 2000.

MATÜSİTEB Arşivi (2015), "2015-2016 Okuma Yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde Türkçe Eğitim Yapan Devlet Mesleki Liselerinin İsimleri ve Öğrenci Sayısı", Eylül, Üsküp/Makedonya.

Öztuna, Yılmaz (1973), Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi, C.1, İstanbul.

Statistički Godišnik na R. Makedoniya, Tom XXXII., zavod za statistika, Skopje 1997.

Statistički Godišnik na R. Makedoniya, zavod za statistika, Skopje 2004.

Statistički Godišnik na SR Makedonija, zavod za statistika, Skopje 1968.

Yaşar, Abdurrahman (1996), “Bağımsız Devlet Olduktan Sonra Makedonya’da Genel Durum ile Türklerin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumları”, Makedonya’da Rumeli Türklerinin Tarih ve Kültürleri Panelleri ve Konferansı (Mayıs, Aralık 1995 ve Mayıs 1996), İzmir MAK-GÖÇ, İzmir.

Yunus, Mahmut (2003), “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Birinci Kuşak Yazarları”, *Hikmet*, Sayı 1, Gostivar.